MOTIVUL BIBLIC „CORABIA LUI NOE” ÎN POEZIILE UNOR SCRIITORI ROMÂNI

Gheorghe COLȚUN
Universitatea de Stat din Moldova

Rezumat: În literatura română motivul biblic „Corabia lui Noe” a fost și este o sursă de inspirație pentru mulți scriitori. În articol sunt analizate poezii, care au la bază acest motiv, semnate de M. Dinescu, I. Mălăncioiu, H. Vintilă, I. Constantin, L. Butnaru, A. Busuioc și E. Bulat.
Cuvinte-cheie: *literatură, poezie, motiv biblic, Noe*.

Abstract: In Romanian literature the biblical motif was and continues to be a source of inspiration for many Romanian writers. The article analyzes some poems signed by the writers M. Dinescu, I. Mălăncioiu, H. Vintilă, I. Constantin, L. Butnaru, A. Busuioc and E. Bulat which are based on this motif.
Key-words: *literature, poetry, biblical motif, Noah*.

În literatura română motivul biblic „Corabia lui Noe” a fost și este o sursă de inspirație pentru mulți poeți. Poeziile care au la bază acest subiect pornesc de la mitul din Biblie despre potopul de apă, descris în „Facerea” (capitolul 6: „... Noe, singurul om drept”, „Vestirea potopului”; „Corabia” și capitolul 7: „Potopul”).

În continuare ne vom referi la câteva poezii mai reprezentative, care tratează acest subiect.

Poetul M. Dinescu a transpus în formă artistică motivul corabiei lui Noe în câteva poezii: „Arca eternă”, „Barca” etc.

În poezia **„Arca eternă”** autorul utilizează doar motivul mitului biblic. Subiectul e actualizat și se referă, în primul rând, la civilizația umană de astăzi, care a devenit la fel de rea ca și locuitorii pământului de dinainte de Potop. În capul mesei stă bârfa și tot ce ține de această meteahnă omenească. Din tagma „bârfitorilor” face parte și poetul:

„De mii de ani bârfim sub pielea ei
prin lanul de ovăz crescut pe punte”. [3, p. 58]

O altă meteahnă a oamenilor este hiperbolizarea unor obiecte și fapte, care, în realitate, nu prezintă un interes deosebit sau o valoare perenă:

„Catargului pitic zicându-i munte
din care curge-un râu de porumbei”. [3, p. 58]

Seștie, din legendă, că a existat doar un porumbel, și nu „râuri”. Acesta a adat deștire lui Noe că apele s-au retras în matca lor. Românului însă îi place, mai de fiecare dată, să

mai adauge și de la sine ceva extravagant. Astfel, extravagantul înfrumusețează imaginea prezentată, ea nedevenind însă mai credibilă.

Dezamăgirea poetului sporește și datorită faptului că omul caută să facă din țânțar armăsar, falsificând în felul acesta lucrurile.

„Ba scormonind căpițele de praf
dăm de ciolanul unei bărci neroade,
urlăm că pomul Bibliei dă roade
și-i ducem osul sfânt la fotograf”. [3, p. 58]

Sarcasmul din ultimele două versuri vine să accentueze faptul că „pomul Bibliei” se află azi pe pământ, și nu în Rai. În felul acesta, pe pământ se nasc zilnic milioane de Eve, care repetă „păcatul” primei Eve. Utilizarea îmbinării de cuvinte „*osul sfânt*” scoate în relief și mai mult persiflarea primului și veșnicului păcat uman. În rolul fotografului apare lumea naivă și plină de păcate, care mai crede în povești ușoare de adormit copiii.

In toamna umană, când „*spre cazanele din sud / trec berzele ca peste-o cetățuică”* [3, p. 58], poetul nu poate găsi o ieșire din situația care se aseamănă cu cea dinainte de potop, chiar dacă îi „răsar în palme cuie, căci însuși lemnul crucii-mi pare ud”. [3, p. 58]

Versurile de mai sus ni-1 prezintă pe autor ca pe un Iisus, dar acest Hristos este neputincios, nu poate salva lumea ca Cel adevărat. „Ud”-ul lemnului crucii ar semnifica lâncezeala și lipsa de credință adevărată în care zace lumea de la Potop încoace și care, cu regret, va dura încă mult, ca și mitul despre arca lui Noe.

Elementele lexicale de natură biblică: *catarg, porumbei, barcă, pomul Bibliei, os sfânt, cuie, cruce* ne amintesc de textul Sfintei Scripturi, dar nu pot crea o atmosferă asemănătoare cu cea din Biblie. Cu toate acestea, M. Dinescu izbutește să ne introducă într-o eternă speranță că Lumea se va schimba, căci „arca eternă” le amintește oamenilor felul cum a procedat Dumnezeu cu lumea, stricată și păcătoasă, de până la Potop.

In altă poezie „Barcă”, M. Dinescu descrie efectuarea inutilă a unui lucru, care nu aduce folos nimănui. Este o activitate de extenuare fizică totală, la care ia parte însuși poetul:

„Cel mai greu se cară o barcă
Peste muntele Ararat.
Este munca la care m-am înhămat.
Barcă în loc de arcă,
Iar potopul - demult a secat”. [4, p. 435]

Intuim că M. Dinescu are în vedere situația politică din perioada ceaușistă, când fiecare al doilea român era agent secret al securității. În acele condiții, nu se putea întreprinde nimic împotriva regimului, pentru că erai imediat denunțat. Autorul nu

inventează întâmplător această muncă de Sisif, căci, la o adică, mai degrabă puteai să cari o barcă peste muntele Ararat decât să faci vreo schimbare în țară.

Schimbarea „arcei", prin „barcă" - „mic vas plutitor care este pus în mișcare cu ajutorul vâslelor sau al unui motor, luntre" [2, p. 197] - semnifică lipsa de sens a efectuării lucrului respectiv. În pofida faptului ca „barca" e mai ușoară decât „arca", realizarea acestei activități este imposibilă într-o lume dictatorială.

Ultimul vers „*Iar potopul - demult a secat*" [4, p. 435], sugerează gândul că în Europa s-au terminat războaiele mondiale, după care, logic, se începe reconstrucția vieții, așa cum s-a întâmplat în realitate după Potop. În România însă vremea transformărilor mai întârzia. A trebuit să treacă decenii la rând, până în 1989, când românii au putut să răsufle mai ușor și să facă și unele schimbări, dar, cu părere de rău, la început, tot de tip comunist.

În timpul Potopului călăul lui Dumnezeu a fost „apa". În poezia „Barca" rolul călăului îl îndeplinește „ploaia", transfigurată prin însuși chipul poetului:

„De ce mi-ai ursit, Doamne, să țin loc de ploaie?
Nu mai deosebești păcătoșii de credincioși?" [4, p. 435]

În fața lui Dumnezeu autorul este un păcătos, de aceea i-a și dat acea misiune tragică: de „a îneca" tot ce nu place Dictaturii (dar nu și lui Dumnezeu).

Fiind o ființă care nu și-a pierdut cu totul sentimentele umane, eu-ul poetic ar vrea să facă măcar o faptă bună, dar este târziu, prea târziu:

„După patruzeci de zile, istovit,
Aș da drumul la porumbel,
Am și o ramură de măslin și-un inel
Porumbelul sub barcă a-mpietrit.
.....
Ah, de s-ar fi salvat măcar el!" [4, p. 435]

Ideea principală care reiese din aceste versuri este că Dictatura e mai periculoasă decât potopul, deoarece, se știe bine că în „Biblie" porumbelul nu moare, ci îi aduce lui Noe vestea îmbucurătoare că apele s-au retras de pe pământ.

Până la urmă ne dăm seama că sub chipul porumbelului apare însuși poetul, care, datorită atrocităților timpului, se vede nevoit să se înscrie la Academia de Partid „Ștefan Gheorgescu", devenind ulterior activist UTC.

Incredibil, vina cea mare în poezie o poartă porumbelul, căci „*este stânca de care m-am izbit"* [4, p.435], fapt care a făcut ca viața poetului să fie atât de sinusoidală.

Ileana Mălăncioiu a tratat tema potopului și a arcei lui Noe în câteva poezii: „**Arca lui Noe**", „**Se repeta potopul**" etc.

In poezia „**Arca lui Noe**" autoarea, deși are ca subiect principal motivul biblic, se referă, mai degrabă alegoric la perioada imediat de după al doilea război mondial, când molima comunismului se întindea ca o pecinge peste întreaga țară:

„Se-ntinde spuma ca o iarbă rea,
Se-ntinde ca un foc într-o pădure,
Se-ntinde ca apa pe tot pământul." [5, p. 341]

In situația creată doar Arca lui Noe, crede I. Mălăncioiu, ar mai putea fi colacul salvator, dar:

„Arca lui Noe nu mai e gata" [5, p. 341]

Împotriva voinței lui Dumnezeu, care-i spune lui Noe să construiască arca „din lemn tare" și pe cine să-i ia de însoțitori, se întâmplă lucruri ciudate:

„Când nu sunt bârne, când nu e smoală,
Când nu sunt șapte perechi de viețuitoare,
Când nu sunt fiii lui Noe acasă,
Când nu e Noe în apele lui". [5, p. 341]

Noe nu seamănă cu cel descris în „Biblie". În poezie el apare ca un fricos *„tremurând tot, / Stă-nțepenit ca-ntr-o armură veche ... / Și se uită peste apele tulburi/ Din care nimeni nu va mai scăpa"*. [5, p. 341]

Personajul Noe este nehotărât, el încearcă să se eschiveze de la tragedia care va urma, vrând să spună că *„Nu eu am hotărât așa"* și mai speră la o salvare a lumii *„privind în toate părțile deodată/ Ca fiara încolțită..."*. [5, p. 341]

În poezie apare un Noe lipsit de voință și neîntreprinzător. Până a se dezmetici cât de puțin, *„împrejurul său / De mult nu mai era decât potopul*. [5, p.341]

Poezia creează impresia că avem de a face cu o transferare a mitului biblic în România socialistă, unde nici cel mai mare Noe (a se citi Nicolae - *subl. n.)* nu ar fi putut schimba atmosfera potopistă din țară.

Noe din poezie nu rămâne prin norocul alegerii Lui Dumnezeu unsul Domnului, de aceea nu poate întreprinde nimic pentru salvarea poporului. Ne pare că nici autoarea n-a dorit să creeze un chip, prometeic al lui Noe. Spre regret, I. Mălăncioiu nu vedea nici dânsa vreo ieșire din dictatura comunistă ceaușistă, din care și-a „alăptat" unele dintre poemele sale, fiind impusă de regim.

Poezia „Arca lui Noe" nu impresionează nici prin realizare artistică. Lipsesc figurile de stil, tropii, versul e alb și de aceea poezia pare mai mult o proză simplă în catrene.

În altă poezie „**Se repetă potopul**", I. Mălăncioiu vrea să accentueze că fiecare are sau trebuie să aibă un Noe, un colac salvator sau un înger păzitor.

În afara potopului, descris în „Biblie", și în viața fiecărui om se poate produce la un moment fast un Potop: în căsnicie, în dragoste, în activitatea profesională etc.

Uneori, oamenii, știind că un lucru oarecare nu trebuie făcut, riscă totuși, lăsându-se în voia sorții. Așa s-a întâmplat și cu autoarea poeziei „**Se repetă potopul**". Cu toate că știa că însoțitorul ei nu era adevăratul Noe, dânsa pornește: „ *Către un alt pământ făgăduit"*. [5, p. 62]

Nimerită într-o lume insuportabilă, în care *„În preajma lui plutea necontenit / Un miros greu de animale moarte / Și mai înfricoșată decât vrabia / Așezată în fața unei pisici / M-am rugat să părăsească corabia”* [5, p. 62]. Dânsa e lipsită de vreo speranță de a supraviețui, căci: *„Dar pe măsură ce vasul se clătina / Duhul său se-nfigea și mai mult / În marea călătoare /Pe când trupu-nțepenit la cârmă / A-ncetat să mai fie o ființă vie”* [5, p. 62]. Autoarea revine până la urmă la realitatea dură şi-l aruncă pe falsul Noe, (adică trecutul și falsele speranțe) peste bord:

„Abia atunci l-a aruncat peste bord
Și deodată cerul s-a luminat
Și s-a văzut cum porumbeii vin
De peste apele dezlănțuite,
Purtând în ciocuri ramuri de măslin “. [5, p. 62]

Finalul poeziei este optimist, căci, numai debarasându-te de fețele urâte ale existenței, poți vedea iarăși soarele și sfântul porumbel cu ramura de măslin în cioc (simbol ce semnifică sfârșitul coșmarelor produse de teama de potop).

Folosirea pluralului în loc de singular, adică a sinecdocei, mărește efectul salvării nu numai a autoarei, ci și a lumii întregi de către falșii Noe.

Utilizarea imaginii falsului Noe și a textului, plin de tablouri în negru, face ca poezia să devină un oratoriu al pierzaniei, în care, în ultimul moment, intervine o forță dumnezeiască, care salvează în același timp ți eu-l poetic, și poezia propriu-zisă.

În poezia „**Reportaj despre potop**” Horia Vintilă prezintă, în mod parodic, un mic potop, care a avut loc doar patru zile în orașul Madrid.

„La Madrid n-a plouat decât patru zile,
Tare mărunt, apoi tare, tare.
Strada Mare curgea ca o gârlă de sat,
Ducând la vale frunze și alte lucruri utile”. [6, p. 30]

Toată tragedia Potopului se reduce la faptul că:

„Mirosea a câine murat și a mare”. [6, p. 30]

Poetul simte „*cum urcă Potopul / Din fundul sângelui din amintirea uitată”*. Cu toate acestea nu-i este frică, se gândea doar *„înainte de somn, la vechile ape, / Care au venit peste lume și au înecat totul”*. [6, p. 30]

Până aici ni se prezintă, într-adevăr, un simplu reportaj, fără a avea vreun efect asupra cititorului. Poanta poeziei apare în ultimele două versuri, în care poetul scrie că vrea să evadeze din corabia lui Noe îndepărtat și uitat și să devină Eu-l său aproape, să fie prezent în lumea contemporană, căci mai bine e să fii un purice viu decât un apendice a lui Noe, mort și abandonat:

„Și cum șiroind mă trăgeam din corabia purtată,
Din Noe cel departe până-n eul cel aproape”. [6, p. 30]

Utilizarea antonimelor „*departe*” (Noe) și „*aproape*” (poetul) scoate în evidență că prezentul prevalează întotdeauna, iar departele, trecutul valorează doar ca fapt istoric.

Stilul poeziei are caracter publicistic cu elemente rurale: *„curgea ca o gârlă de sat”*. Doar cele două versuri finale *„și cum șiroind mă trăgeam din corabia purtată / Din Noe cel departe până-n eul cel aproape”* salvează textul de rutină obișnuită.

Poezia **„Arca”** de I. Constantin, alcătuită din patru părți, reprezintă o avertizare a poetului despre natura omului de a uita momente importante din viața umanității și, în același timp, o atenționare despre urmările uitării.

Poetul redă un tablou al lumii dinainte de Potop, unde exista apă și țărmuri, apă și uscat, iar în timpul Potopului valurile răsunau tocmai în vârful muntelui Ararat.

Odată pornite, apele potopului au distrus totul în calea lor. Pe pământ a rămas doar un singur loc, unde se putea găsi salvarea, dar acest loc a fost predestinat alesului lui Dumnezeu - Noe și familiei sale.

La finele poeziei poetul se întreabă:

„A ieșit vreodată cu adevărat
din uitarea potopului, ca un pinten
în trupul salvării, slăvitul
munte Ararat?” [7, p. 110]

Poezia este și o preîntâmpinare a omenirii, ca să-și amintească cauzele Potopului, trimis de Dumnezeu pe pământ.

Din poezie reiese concluzia că lumea nu trebuie să repete păcatele predecesorilor, căci Domnul Dumnezeu ar putea trimite pe pământ alt potop pentru a șterge miliardele de păcate, care au fost comise pe Terra după primul potop.

Exprimarea poetică este enigmatică, utilizându-se elemente de vocabular departe de tema abordată: Arca lui Noe și Potopul: „*lumea de lucruri e o plajă de scufundători ce te salută în fugă, grăbiți către valuri*” [7, p. 111].

„Arca” este o poezie plină cu simboluri voalate, care-1 pune pe cititorul adevărat să mediteze adânc la sensul vieții pe pământ.

Poetul L. Butnaru a abordat parțial mitul biblic despre Noe. Dânsul ne previne că ghețarii nordici, care *„dăinuie mai mult / chiar decât blestemații corbi”* [8, p. 206], sunt un pericol real pentru oameni, aducând ca exemplu „*gerosul munte ce-a naufragiat / Titanicul”* [8, p. 206]. Autorul transmite un avertisment către toți acei care sunt nevoiți „*de-a rătăci pe-oceanul fanteziei ori realității”* [8, p. 206]: fiți atenți la ghețarii groaznici.

Atenționarea se referă și la *„sufletul lui Noe”*, care ar trebui să se păzească *„de gheţarul anti-Ararat”*. [8, p. 206]

Autorul utilizează în locul apei -- arma principală a potopului -- gheţarii, care au devenit astăzi, în epoca încălzirii globale, pericolul dezlănțuirii unui nou potop. De data aceasta, unealta lui Dumnezeu va fi gheţarii nordului, care, dacă s-ar topi toți, s-ar putea produce o nouă catastrofa mondială. În această situație, n-ar rezista nici muntele Ararat, care va fi distrus ca gigantul „Titanic”.

Poezia „*Între gheţari*” de L. Butnaru este un S.O.S. pentru întreaga populație a globului, deoarece situația ecologică de pe Terra se înrăutățește tot mai mult. O dezlănțuire a unei asemenea catastrofe nu l-ar putea salva nici chiar pe alesul lui Dumnezeu - Noe, Araratul fiind și el inundat complet.

Cu toate că tonul expunerii este liniștit, fără utilizări hiperbolice și fără metafore „strașnice”, cititorul trebuie să știe că nu numai când tună tare, plouă. Dezlănțuirea apei poate fi liniștită, dar extrem de periculoasă.

A

In poezia **„Arca”**, A. Busuioc se transfigurează în personajul Noe, ce va *„săді păduri/ Din cedru de Liban. / Și arca nouă.”* [9, p. l 13]

Fiind mai generos decât adevăratul Noe, dânsul:

„Nu câte-un singur rând, ci câte nouă
Va încărca din orișice făpturi”. [9, p. l 13]

Trăgându-se din neamul meșterului Manole, autorul face o descriere poetică a arcei pe care o va construi:

„În zori de zi o voi stropi cu rouă
Să-i apăr trupul zvelt de crăpături,
Vor sta la scară paznici foarte duri
Să nu se urce nimeni pân ‘ nu plouă.” [9, p. l 13]

Nu se știe cât de trainică va fi fost arca „stropită cu rouă”, în loc de smoală, dar până la urmă poetul se dovedește a fi un egoist, uitând de promisiunile de la începutul poeziei, căci *„la primul cer posomorât”,* dânsul va striga: *„Doar tu și eu, atât!”* [9, p. l 13]

Oricât de precaut ar fi poetul, acel „tu” (cine va fi fiind el?) va *„strecura cu grijă (în priviri!) / Pe arcă o pereche de păcate...”* [9, p. 113]. Așa că păcatele de până la potop vor pătrunde și în lumea nouă, nu și fără ajutorul eu-lui liric.

„Arca” lui A. Busuioc s-a dovedit a fi astfel un promotor al păcatelor de astăzi, ele fiind cu mult mai multe decât până la potop.

Credem că autorul nu a urmărit acest scop în poezia sa. Oricum, „ce-i scris cu penița, nu mai tai cu bărdița”.

De altfel, dânsul, nefiind alesul lui Dumnezeu, nu ar putea proceda decât în mod individualist. Chiar veritabilul Noe, imediat după Potop, a căzut în mare păcate, de neiertat.

O altă poezie, care ține de motivul „Arca lui Noe”, este „**Pe valuri**” de E. Bulat.

Autoarea a avut marele nenoroc de a se naște în imperiul sovietic *„care a durat „o iarnă lunga”, „lungă cât veacul”* [10, p. 91]. Purtată în largu-i (în viață **-** *subl. n***.**) de Potopul roșu (regimul comunist **-** *subl. n***.**) a ajuns *„să-și înece exaltarea speranței”*. [10, p. 91]

Izbutește să „*salveze din el (din potop) „doar arca lui Noe*” (adică credința în divinitate **-** *subl. n***.**), dar nici credința în Dumnezeu n-a putut s-o aducă la mal:

„Dar - păgână și ea -Domnul
(ca să-și arate deșertăciunea-i),
de primul val a izbit-o.” [10, p. 91]

Versurile de mai sus ne demonstrează că poeta n-a fost o creștină convinsă, de altfel nu ar fi numit religia „păgână” și „deșartă”. Se prea poate că autoarea a căzut într-o adâncă criză sufletească, generată de atmosfera înjositoare a omului în perioada comunistă.

Totuși Dumnezeu a iertat-o pentru această rătăcire, fiindcă nu a lăsat-o să se ducă la fund, ci *„m-a lăsat / să merg singură / pe valuri”* [9, p. 113] or, această minune a putut s-o facă doar Iisus Hristos și, pentru câteva clipe - apostolul Petru.

Sfârșitul optimist al poeziei vrea să spună că E. Bulat este o poetă care ezită între credință și necredință, ca până la urmă să învingă credința, de altfel nu mai *„mergea pe valuri”*

Scrisă în vers alb, poezia lasă impresia unei proze triste, dar optimiste.

BIBLIOGRAFIE

1. ANANIA=Biblia sau Sfânta Scriptură, București, Editura Institutului Biblic de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001.
2. DLRLC Dicționarul limbii române literare contemporane, voi. I, București, Editura Academiei, 1956.
3. DINESCU, M. Proprietarul de poduri, București, Seara, 1990.
4. DINESCU, M. Poezii, Craiova, Scrisul românesc, 1990.
5. MĂLĂNCIOIU, I. Ardere de tot, București, Eminescu, 1992.
6. VINTILĂ, H. Viitor petrecut, Craiova, Europa, 1990.
7. CONSTANTIN 1995 Constantin I., *Desprinderea de ţărm,* București, Eminescu, 1995.
8. BUTNARU, L. Puntea de acces, Chișinău, Hyperion, 1993.
9. BUSUIOC, A. Îmblânzirea mașinii de scris, Chișinău, Literatura și arta, 1988.
10. BULAT, E. Poeme de pe Valea Plângerii, Satul Mare, Vatra Românească, 1996.